

FORMY I METODY EDUKACJI ZAWODOWEJ DOROSŁYCH

Opracowała Alicja Panimasz-Wolska

Stare Pole, grudzień 2019 r.

Kształcenie ustawiczne, zgodnie ze zmianami przepisów prawa oświatowego obowiązującymi od 1 września 2019 r., to kształcenie organizowane i prowadzone w szkołach dla dorosłych, branżowych szkołach II stopnia i szkołach policealnych, a także uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych przez osoby, które spełniły obowiązek szkolny.

Kształcenie ustawiczne może być prowadzone w formie dziennej przez 5 albo przez 6 dni w tygodniu, stacjonarnej - przez 3 lub 4 dni w tygodniu oraz zaocznej co 2 tygodnie przez 2 dni, a w uzasadnionych przypadkach – co tydzień przez 2 dni, a w przypadku form pozaszkolnych także z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość.

A. Szkolne formy edukacji zawodowej dorosłych

Wśród szkolnych form kształcenia można wyróżnić publiczne i niepubliczne szkoły dla dorosłych, branżowe szkoły II stopnia i szkoły policealne. Szkoły te pełnią różne funkcje:

- a. szkoły umożliwiające ukończenie szkoły podstawowej, najczęściej przysposobieniem do zawodu – to szkoła podstawowa dla dorosłych oraz kursy z zakresu szkoły podstawowej;
- b. szkoły średnie dla dorosłych, branżowe szkoły II stopnia i policealne, zasadnicze szkoły zawodowe dla dorosłych, licea ogólnokształcące dla dorosłych, technika i szkoły równorzędne dla dorosłych, średnie studia zawodowe oraz trzyletnie technika i licea na podbudowie zasadniczych szkół zawodowych;

W szkole dla dorosłych, w której stosuje się odrębną organizację kształcenia i do której są przyjmowane osoby pełnoletnie oraz kończące 18 lat w roku kalendarzowym, w którym są przyjmowane do szkoły kształcenie odbywa się w formie stacjonarnej lub zaocznej.

W branżowej szkole II stopnia i szkole policealnej kształcenie może odbywać się w formie dziennej, stacjonarnej lub zaocznej.

Ukończenie branżowej szkoły II stopnia umożliwia uzyskanie dyplomu zawodowego w zawodzie nauczonym na poziomie technika, w którym wyodrębniono kwalifikację wspólną dla zawodu nauczanego w branżowej szkole I i II stopnia, po zdaniu egzaminu

zawodowego w danym zawodzie, oraz uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego, natomiast ukończenie szkoły policealnej umożliwia uzyskanie dyplomu zawodowego po zdaniu egzaminów zawodowych w danym zawodzie.

- c. szkoły policealne (z przeznaczeniem przede wszystkim dla absolwentów liceów ogólnokształcących), szkolnictwo wyższe - studia podyplomowe i specjalistyczne, w trybie zaocznym, wieczorowym, eksternistycznym i mieszanym.

B. Pozaszkolne formy edukacji zawodowej dorosłych

Przez formy pozaszkolne należy rozumieć formy uzyskiwania i uzupełniania wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych, realizowane są przez publiczne i niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego, centra kształcenia zawodowego oraz publiczne i niepubliczne szkoły prowadzące kształcenie zawodowe.

Kształcenie ustawiczne prowadzi się w następujących formach pozaszkolnych:

1. kwalifikacyjne kursy zawodowe,
2. kursy umiejętności zawodowych,
3. kursy kompetencji ogólnych,
4. turnusy dokształcania teoretycznego młodocianych pracowników,
5. kursy - inne niż wymienione w pkt 1-3, umożliwiające uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych podobnie jak kurs kompetencji ogólnych mogą być prowadzone przez publiczne i niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego oraz centra kształcenia zawodowego.

Centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego, poza prowadzeniem kwalifikacyjnych kursów zawodowych, podejmuje działania w zakresie poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej oraz współpracuje z pracodawcami i organizacjami pracodawców.

Formy kursowe są względnie szybkimi formami zdobywania lub doskonalenia umiejętności zawodowych, obejmują szkolenia o różnym stopniu specjalizacji i czasie trwania.

Uczestnictwo w kursach ma na celu uzyskanie uprawnień zawodowych lub prawa do kontynuacji nauki na wyższych poziomach kształcenia albo zaspokojenie własnej ciekawości lub osobistych

aspiracji. W czasie kursów są wykorzystywane różne formy kształcenia, np. lekcje z nauczycielem lub na odległość, wykłady i seminaria akademickie, kierowana przez instruktora praca z tekstami (instrukcje, podręczniki, encyklopedie), ćwiczenia praktyczne (np. laboratoria, warsztaty, pracownie projektowe).

Formy pozakursowe można podzielić na:

- eksternistyczne zdobywanie tytułów kwalifikacyjnych na robotnika i mistrza w zawodzie, skierowane głównie dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i liceów zawodowych, gdzie egzaminy składane są przed komisjami egzaminacyjnymi powoływanymi przez upoważnione do tego władze państwowe;
- formy doskonalące niebędące kursami, tj. konferencje, seminaria, sympozja o charakterze krajowym i międzynarodowym, podczas których istnieje możliwość podnoszenia kwalifikacji i zdobywania kolejnych uprawnień.

Dominującymi formami organizacyjno-programowymi kształcenia ustawicznego są w formach pozaszkolnych: uniwersytety powszechne, robotnicze, ludowe, dla rodziców, uniwersytety trzeciego wieku, studia oświatowe oraz kursy zawodowe i problemowe, spotkania autorskie, hobbyistyczne. Ponadto pozaszkolne formy dalszego kształcenia prowadzone są przez: stowarzyszenia (gospodarcze, kulturalne, społeczne, edukacyjne), organizacje społeczno-polityczne i wyznaniowe, związki zawodowe i inne organizacje pracownicze, organizacje branżowe i zakłady pracy, kluby zainteresowań i usług społecznych, fundacje oraz komercyjne spółki w różnych dziedzinach szeroko rozumianej gospodarki narodowej itp.

Zadania w zakresie kształcenia i wychowania młodzieży wykonują także Ochotnicze Hufce Pracy.

Praktyczna nauka zawodu może odbywać się u pracodawców lub w indywidualnych gospodarstwach rolnych, zapewniających rzeczywiste warunki pracy, a także w centrach kształcenia zawodowego, warsztatach szkolnych, pracowniach szkolnych i placówkach kształcenia ustawicznego. Praktyczna nauka zawodu może być realizowana również za granicą na podstawie umów międzynarodowych lub porozumień o współpracy bezpośredniej zawieranych przez szko-

ły, jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej lub w ramach programów edukacyjnych Unii Europejskiej.

C. Metody edukacji dorosłych

Od właściwego doboru metody - sposobu pracy nauczyciela z uczniami, podobnie jak od postrzegania zasad kształcenia i doboru środków dydaktycznych zależy osiągnięcie celów kształcenia.

Metody oglądowe i słowne przeważają na kursach o dominacji treści teoretycznych oraz na konferencjach i sympozjach itp., a metody praktyczne są wykorzystywane tam, gdzie chodzi o nauczanie umiejętności wraz z umożliwieniem zdobywania dla nich podstaw teoretycznych.

Klasyfikacje według wybranych autorów opracowań pedagogicznych

- Podział Franciszka Urbańczyk, autora „Dydaktyki dorosłych”:
 - metody podające: opowiadanie, wykład, pogadanka,
 - metody opierające się na wiedzy lub doświadczeniu uczniów: rozmowa nauczająca, dyskusja, ćwiczenia,
 - metody stosowane: obserwacja, pokaz, inscenizacja, praca z książką, laboratoryjna, eksperyment.
- Podział Czesława Kupisiewicza z dodanymi metodami aktywizującymi:
 - metody oparte na słowie: wykład, opowiadanie, pogadanka, opis, dyskusja, praca z książką;
 - metody oparte na obserwacji i pomiarze: pokaz, pomiar;
 - metody oparte na praktycznej działalności uczniów: laboratoryjna, zajęcia praktyczne;
 - metody aktywizujące: burza mózgów, symulacja, drama, analiza SWOT, drzewo decyzyjne, problemowa, kuli śnieżnej, mapa mentalna itp.
- Klasyfikacja metod oparta na koncepcji wielostronnego nauczania-uczenia się Wincentego Okonia:
 - metody asymilacji wiedzy – uczenie się przez przyswajanie: pogadanka, dyskusja, wykład, praca z książką;
 - metody samodzielnego dochodzenia do wiedzy – uczenie się przez odkrywanie; klasyczna metoda problemowa, metoda

przypadków, metoda sytuacyjna, giełda pomysłów, mikronauczanie, gry dydaktyczne;

- metody waloryzacyjne – uczenie się przez przeżywanie; metody impresyjne, metody ekspresyjne;
- metody praktyczne – uczenie się przez działanie; metody ćwiczebne, metody realizacji zadań wytwórczych.

D. Eksperymenty pedagogiczne

Szkoła lub placówka może realizować eksperyment pedagogiczny, który polega na modyfikacji istniejących lub wdrożeniu nowych działań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu nowatorskich rozwiązań programowych, organizacyjnych, metodycznych lub wychowawczych, w ramach których są modyfikowane warunki, organizacja zajęć edukacyjnych lub zakres treści nauczania.

Celem eksperymentu pedagogicznego jest rozwijanie kompetencji i wiedzy uczniów oraz nauczycieli.

Bibliografia:

1. *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe Dz.U. 2017 poz. 59 z późniejszymi zmianami tj. Dz.U. z 2019 r. poz. 1148, 1078, 1287.*
2. *Z. Wiatrowski, Podstawy pedagogiki pracy, Bydgoszcz 2005.*
3. <https://szkolnictwo.pl>
4. <http://andragogika.wyklady.org>